

PHÁP LUẬT THUẾ HIỆN HÀNH TRONG HOẠT ĐỘNG THƯƠNG MẠI ĐIỆN TỬ LIÊN QUAN ĐẾN TIỀN ẢO TẠI VIỆT NAM

Lê Thị Khánh Linh*

Tóm tắt: Bài viết này tập trung nghiên cứu về tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử trên thế giới và soi rọi vào bối cảnh ở Việt Nam hiện nay; phát hiện “khoảng trống pháp lý” về quản lý thuế của Việt Nam trong hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo và từ đó đưa ra các kiến nghị giải pháp hoàn thiện quy định pháp luật quản lý thuế trong hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo.

Từ khóa: Pháp luật thuế, tiền ảo, thương mại điện tử.

Abstract: This article focuses on virtual currency in global e-commerce and examines the current Vietnamese context; it identifies the “legal gap” in Viet Nam’s tax administration of e-commerce transactions involving virtual currency and, on that basis, advances recommendations for improving tax-law provisions governing such activities.

Keywords: Tax law; virtual currency; e-commerce.

1. Đặt vấn đề

Thương mại điện tử là một hình thức kinh doanh không quá mới mẻ ở thời điểm hiện tại. Tuy nhiên, sự quan tâm dành cho hoạt động này không hề “hạ nhiệt” bởi chính sức ảnh hưởng của hoạt động này đến các lĩnh vực khác nhau trong đời sống xã hội. Theo Quyết định số 645/QĐ-TTg về Phê duyệt kế hoạch tổng thể phát triển thương mại điện tử quốc gia giai đoạn 2021-2025 ngày 15/5/2020 (gọi tắt là “Quyết định số 645/QĐ-TTg”) nêu rõ mục tiêu tổng quát, cụ thể cũng như các nhóm giải pháp để thực hiện kế hoạch này, trong đó Thủ tướng Chính phủ đặt ra nhóm giải pháp đầu tiên là việc “hoàn thiện cơ chế, chính sách nhằm đáp ứng nhu cầu phát triển thương mại điện tử trong bối cảnh cách mạng công nghiệp 4.0”¹. Điều đó thể hiện rõ quan điểm

về tầm quan trọng của việc “rà soát, bổ sung, sửa đổi và ban hành mới các chính sách, văn bản quy phạm pháp luật” để “tạo điều kiện, khuyến khích, hỗ trợ các hoạt động ứng dụng thương mại điện tử và các mô hình kinh doanh mới trên nền tảng công nghệ số”².

Bên cạnh đó, sự xuất hiện của tiền ảo là vấn đề cần được quan tâm giải quyết bởi các nhà hoạch định chính sách khi đề ra các giải pháp để khắc phục sự thiếu sót về quy định pháp luật thuế hiện hành ở Việt Nam trong hoạt động thương mại điện tử. Do đó, sự cộng hưởng giữa hai lĩnh vực: Thương mại điện tử và tiền ảo – đặt ra bài toán cần giải quyết bởi các nhà làm luật khi xây dựng hành lang pháp lý để khắc phục sự thiếu sót trong hệ thống văn bản quy phạm pháp luật Việt Nam hiện nay.

* ThS., Khoa Luật, Trường Đại học Kinh tế - Tài chính Tp. Hồ Chí Minh.

¹ Điều 1 Mục C của Quyết định số 645/QĐ-TTg.

² Điều 1 Mục C của Quyết định số 645/QĐ-TTg.

2. Tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử trên thế giới và soi rọi vào bối cảnh ở Việt Nam hiện nay

2.1. Khái quát về tiền ảo và hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo

Tiền ảo (virtual currency) là sự phát triển và ứng dụng của công nghệ thông tin vào hoạt động thanh toán cũng như kinh doanh tiền tệ. Có thể kể đến mốc thời gian năm 2008, khi Satoshi Nakamoto công bố bài viết với tiêu đề “*Bitcoin – A peer-to-peer Electronic Cash System*” (Bitcoin – Một hệ thống tiền điện tử ngang hàng), bài viết này giới thiệu hệ thống thanh toán ngang cấp sử dụng hệ thống số cái phân tán kết hợp kỹ thuật mật mã và cơ chế đồng thuận phi tập trung để lưu trữ thông tin³. Từ đó, tiền ảo, hay các tên gọi khác như tiền mã hóa, tài sản ảo... thu hút sự quan tâm không chỉ trong giới công nghệ, kinh doanh mà còn cả lĩnh vực pháp lý⁴.

Hiện tại, không có khái niệm thống nhất về tiền ảo. Năm 2013, Cục Phòng chống tội phạm tài chính Mỹ (FinCEN) định nghĩa tiền thật (“*real currency*”) là “*đồng xu và tiền giấy của Mỹ hoặc bất kỳ nước nào khác được thừa nhận là hợp pháp, đang lưu hành thông thường và được sử dụng, chấp nhận như phương tiện trao đổi trong nước phát hành đó*”; tiền ảo được định nghĩa “*là một phương tiện trao đổi, hoạt động như tiền thật nhưng chỉ hoạt động trong một số môi trường và không có tất cả các thuộc tính của tiền thật*”⁵.

Từ định nghĩa này của FinCEN có thể thấy rằng tiền ảo không đáp ứng tiêu chí trở thành tiền tệ, nhưng có thể được xem là công cụ thay thế cho đồng tiền thật và có thể đổi sang tiền thật⁶. Đồng thời, theo FinCEN, tiền ảo không được bảo hộ giá trị nội tại bởi nhà phát hành mà giá trị của nó được quyết định bởi tổ chức hoặc cộng đồng người sử dụng theo giá thị trường⁷.

Ở cách tiếp cận tương tự từ Ngân hàng Trung ương châu Âu – European Central Bank (ECB) vào năm 2015, định nghĩa: “*Tiền ảo có thể được định nghĩa như một đại diện số có giá trị, không phải do ngân hàng trung ương hoặc các tổ chức tài chính phát hành; và có thể được sử dụng để thay thế tiền thật*”⁸. Ở cách định nghĩa này của ECB, có thể nhận thấy ECB thừa nhận giá trị của tiền ảo; xác định chủ thể phát hành tiền ảo không do ngân hàng trung ương hoặc các tổ chức tài chính xuất phát từ thực tiễn việc phát hành tiền ảo từ chính cộng đồng người sử dụng chúng. Đồng thời, việc thừa nhận tiền ảo có thể được sử dụng để thay thế tiền thật cho thấy ECB xem tiền ảo là phương tiện thanh toán, trao đổi trong thực tế như tiền thật.

Là một quốc gia có sự nghiên cứu và xây dựng hành lang pháp lý về tiền ảo, các

Administering, Exchanging, or Using Virtual Currencies, 18/3/2013, <https://www.fincen.gov/resources/status-regulations/guidance/application-fincens-regulations-persons-administering>, truy cập ngày 23/01/2024.

⁶ Lê Tuấn Phong, *Tiền ảo dưới góc nhìn của pháp luật tài sản*, Luận văn tốt nghiệp, Đại học Kinh tế - Luật – Đại học quốc gia Tp. Hồ Chí Minh, 2023, tr.9.

⁷ Lê Tuấn Phong, *ltd*, tr.10.

⁸ Ngân hàng Trung ương châu Âu – European Central Bank (2/2015), *Virtual currency schemes – a further analysis*, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>, truy cập ngày 23/01/2024.

³ Satoshi Nakamoto, *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, truy cập ngày 23/01/2024.

⁴ David Lee Kuo Chuen, *Handbook of Digital Currency: Bitcoin, Innovation, Financial Instruments, and Big Data*, Elsevier Inc, 2015.

⁵ Cục Phòng chống tội phạm tài chính Mỹ (FinCEN), *Application of FinCEN’s Regulations to Persons*

nhà lập pháp Nhật Bản quy định tiền ảo được hiểu là:

(i) Giá trị giống như tài sản (được ghi lại bởi các cách thức điện tử trong các phương tiện điện tử..., không bao gồm bất kỳ loại tiền tệ nào được cho phép, của Nhật Bản hoặc các quốc gia khác, và các tài sản được xác định là các đơn vị tiền tệ đó) được sử dụng để thanh toán giá trị hàng hóa khi mua bán, thuê hoặc các dịch vụ khác cho một hoặc nhiều đối tượng cụ thể (khoản 1 Điều 2 Mục 5 Luật Tiền ảo Nhật Bản có hiệu lực từ ngày 01/4/2017).

(ii) Giá trị giống như tài sản được dùng để trao đổi đối với một hoặc nhiều chủ thể không xác định, với các giá trị tài sản được nêu trên và có thể được chuyển giao thông qua hệ thống xử lý dữ liệu điện tử (khoản 2 Điều 2 Mục 5 Luật Tiền ảo Nhật Bản có hiệu lực từ ngày 01/4/2017).

Cách tiếp cận tiền ảo của nhà làm luật Nhật Bản có nét tương đồng như định nghĩa về tiền ảo được ECB đưa ra. Theo đó, tiền ảo phải thỏa mãn các điều kiện: Có giá trị như tài sản; không là đồng tiền pháp định do Chính phủ ban hành; có thể được dùng để trao đổi, mua bán đối với tài sản, hàng hóa trong thế giới thực⁹.

Đến nay, tồn tại nhiều cách thức định nghĩa khác nhau về tiền ảo và không phải cách thức định nghĩa nào cũng chung góc nhìn về bản chất của tiền ảo. Do đó, việc xác định bản chất pháp lý của tiền ảo được coi là vấn đề cốt lõi để điều chỉnh hợp lý thay vì đặt tiền ảo “ngoài vòng pháp luật”¹⁰.

Bên cạnh đó, với sự xuất hiện của thương mại điện tử xuất phát từ thành tựu phát triển khoa học công nghệ trong bối cảnh của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0, khái niệm thương mại điện tử dường như không còn quá xa lạ đối với nhà kinh doanh, người tiêu dùng, nhà lập pháp... bởi sự tác động của thương mại điện tử ảnh hưởng khá lớn đến các hoạt động mua bán truyền thống.

Với những khía cạnh tiếp cận khác nhau, thương mại điện tử được diễn giải bằng những cách thức không giống nhau. Theo Tổ chức Hợp tác và Phát triển kinh tế (OECD), “*giao dịch thương mại điện tử là giao dịch mua bán hàng hóa hoặc dịch vụ, được thực hiện thông qua mạng máy tính bằng các phương thức đặc biệt được thiết kế cho mục đích nhận hoặc đặt hàng. Hàng hóa hoặc dịch vụ được đặt hàng theo những phương thức đó, nhưng việc thanh toán và chuyển giao hàng hóa hoặc dịch vụ ở khâu cuối cùng lại không được thực hiện trực tuyến. Giao dịch thương mại điện tử có thể diễn ra giữa các doanh nghiệp, hộ gia đình, cá nhân, Chính phủ và các tổ chức công hoặc tư khác*”.

Theo Tổ chức Thương mại Thế giới, thương mại điện tử là “*việc sản xuất, phân phối, tiếp thị, bán hoặc giao hàng hóa và dịch vụ thông qua các phương tiện điện tử*”¹¹. Nhà lập pháp tại Việt Nam ghi nhận “*hoạt động thương mại điện tử là việc tiến hành một phần hoặc toàn bộ quy trình của hoạt động thương mại bằng phương tiện điện*

⁹ Lê Tuấn Phong, tldd, tr. 11.

¹⁰ Do Giang Nam, Dao Trong Khoi, *Further Discourses on the Legal Nature of “Virtual Currency” Under Comparative Property Law*, VNU Journal of Science: Legal Studies, 37(4), 2021, p. 69.

¹¹ Yasmin Ismail, *E-commerce in the World Trade Organization: History and latest developments in the negotiations under the Joint Statement*, International Institute for Sustainable Development, 31/1/2020, <https://www.iisd.org/system/files/publications/e-commerce-world-trade-organization-.pdf>, truy cập ngày 23/01/2024.

tử có kết nối với mạng Internet, mạng viễn thông di động hoặc các mạng mở khác”¹².

Tại Việt Nam, thương mại điện tử trở thành chủ đề khá nóng để các nhà kinh doanh khai thác nhằm tăng doanh thu, lợi nhuận từ hoạt động này. Đơn cử, năm 2020, tốc độ tăng trưởng của thương mại điện tử (bán lẻ) tại Việt Nam đạt mức 18% so với năm 2019, doanh thu 11,8 tỷ USD; năm 2021, tốc độ tăng trưởng đạt 16% so với năm 2020 và đạt doanh thu 13,7 tỷ USD; năm 2022, tốc độ tăng trưởng đạt 20% so với năm 2021 và đạt doanh thu 16,4 tỷ USD¹³. Thương mại điện tử Việt Nam duy trì tốc độ tăng trưởng ấn tượng ở mức 18-25% mỗi năm. Năm 2024, quy mô thị trường đạt trên 25 tỷ USD, tăng 20% so với năm 2023¹⁴.

Bên cạnh những ưu việt mà thương mại điện tử mang lại, thách thức đối với nhà hoạch định chính sách để tạo hành lang pháp lý phù hợp là bài toán không hề đơn giản. Đặc biệt trong bối cảnh hiện nay, tiền ảo đang được khai thác để kinh doanh trong hoạt động thương mại điện tử cũng như việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán trong các giao dịch thương mại điện tử làm phát sinh nhiều vấn đề pháp lý cần được quan tâm và điều chỉnh.

2.2. Xu hướng kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử

Khi đề cập đến kinh doanh trong thương mại điện tử, phần lớn chúng ta

thường hay nghĩ đến việc chuyển hình thức chào hàng, giao dịch mua bán, trao đổi, phân phối hàng hóa từ kênh truyền thống sang thực hiện thông qua phương tiện điện tử; nghĩa là đơn thuần chỉ thay đổi về hình thức thực hiện hoạt động thương mại, về đối tượng kinh doanh vẫn không có sự thay đổi. Đó vẫn là hàng hóa, dịch vụ mà nhà lập pháp đã điều chỉnh trong các văn bản quy phạm pháp lý trước đó, có khác chăng là cần quan tâm về sự khác biệt khi giao dịch thông qua phương tiện điện tử so với kênh truyền thống. Tuy nhiên, xã hội ngày càng phát triển, kéo theo nhiều vấn đề mới cộng hưởng và khiến nhà làm luật cần cân trọng cân nhắc để xây dựng hành lang pháp lý phù hợp để đảm bảo tính kịp thời.

Khi xét ở khía cạnh kinh doanh trong hoạt động thương mại điện tử, hàng hóa được kinh doanh trong hoạt động thương mại điện tử ngoài hàng hóa được định nghĩa tại khoản 2 Điều 3 Luật Thương mại năm 2005 gồm: “a) Tất cả các loại động sản, kể cả động sản hình thành trong tương lai; b) Những vật gắn liền với đất đai” còn xuất hiện thêm “hoạt động kinh doanh tiền ảo”. Đến thời điểm hiện tại, khi xem tiền ảo là “hàng hóa” như quy định trên sẽ khá khiên cưỡng vì động sản hay bất động sản đều là tài sản được quy định tại Điều 105 Bộ luật Dân sự năm 2015, trong khi đó, tiền ảo chưa được pháp luật Việt Nam ghi nhận là tài sản. Do đó, việc kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử dẫn đến nhiều tranh luận khác nhau về tính pháp lý của tiền ảo, đặc biệt là khi có tranh chấp xảy ra và phát sinh những vấn đề liên quan đến pháp luật quản lý thuế.

Đối với việc kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử, đồng tiền có khả năng giao dịch và được áp dụng thanh

¹² Điều 3 Nghị định 52/2013/NĐ-CP về thương mại điện tử do Chính phủ ban hành ngày 16/5/2013.

¹³ Cục Thương mại điện tử và kinh tế số - Bộ Công Thương, Báo cáo thương mại điện tử Việt Nam 2023, tr.13.

¹⁴ Bộ Công Thương, Thương mại điện tử Việt Nam năm 2024: Những bước tiến và thách thức, 18/2/2025, <https://moit.gov.vn/khoa-hoc-va-cong-nghe/thuong-mai-dien-tu-viet-nam-nam-2024-nhung-buoc-tien-va-thach-thuc.html>, truy cập ngày 19/8/2025.

toán nhiều nhất trên thế giới là đồng Bitcoin (BTC), hiện nay giá của 1 BTC = khoảng 113,098 USD¹⁵. Tuy đã được phổ biến và chấp nhận rộng rãi trong thanh toán, nhưng cần lưu tâm đến giá trị của hầu hết đồng tiền ảo không được đảm bảo như tiền thật. Một trong những ưu việt của tiền ảo là khả năng chuyển tiền xuyên biên giới. Do đó, hiện nay phổ biến cách thức người nhận tiền và người chuyển tiền chỉ cần có một địa chỉ ví để gửi và nhận tiền ảo, người gửi cần sở hữu tiền ảo trong ví bằng cách mua tiền ảo trên các sàn giao dịch điện tử, sau đó gửi cho người nhận ở nước ngoài bằng ví của mình. Người nhận sau khi nhận được tiền ảo cũng chỉ cần chuyển tiền đó lên sàn giao dịch tiền ảo và bán để thu tiền thật về tài khoản ngân hàng của mình. Điều đặc biệt là phí chuyển tiền ra nước ngoài bằng tiền ảo không đáng kể và nhanh hơn nhiều so với cách chuyển tiền truyền thống.

Năm 2021, một giao dịch chuyển tiền 2 tỷ USD bằng Bitcoin (tính theo tỷ giá Bitcoin lúc đó vào khoảng 45000 USD/1 Bitcoin) chỉ với mức phí 0,78 USD¹⁶, trong khi đó, nếu thực hiện giao dịch chuyển tiền này thông qua hệ thống ngân hàng sẽ mất từ một đến bốn ngày và người chuyển phải chi trả mức phí cao thường từ 1% đến 3% giá trị giao dịch, tức khoảng 20 đến 60 triệu USD¹⁷.

Chính điều này khiến cho việc kinh doanh tiền ảo trên các sàn giao dịch nhận được sự quan tâm của các cá nhân, tổ chức

có nhu cầu chuyển tiền xuyên biên giới với mức phí thấp và giao dịch nhanh chóng. Một điều không thể phủ nhận, tiền ảo đã làm thay đổi cách thức chuyển tiền truyền thống và tạo thuận lợi hơn cho các cá nhân, tổ chức có nhu cầu trong việc chuyển tiền xuyên biên giới.

Việc kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử là việc tiếp thu khá tốt quy luật cung – cầu của thị trường vì đánh vào thị hiếu của người chuyển tiền mong muốn bỏ ra mức phí thấp, giao dịch nhanh chóng, thuận lợi. Từ đó, việc sử dụng tiền ảo sẽ càng phổ biến nếu các ngân hàng, tổ chức tài chính không có sự nghiên cứu, áp dụng các cách thức tiên bộ, ưu việt hơn trong việc chuyển tiền xuyên biên giới so với cách chuyển tiền truyền thống hiện nay.

2.3. Việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán các giao dịch thương mại điện tử

Bên cạnh việc sử dụng tiền thật trong các giao dịch như mua bán ở kênh truyền thống, việc sử dụng tiền ảo vẫn diễn ra trong các giao dịch thương mại điện tử hiện nay xuất phát từ những ưu điểm của tiền ảo như đã được đề cập ở Mục 2.2 của bài viết. Ngoài ra, tiền ảo đáp ứng được tính xuyên biên giới của thương mại điện tử - tiền ảo được vận hành trên nền tảng công nghệ blockchain, là ứng dụng được xem như sổ kế toán, kiểm toán, giúp sao lưu, kiểm tra tất cả các giao dịch toàn cầu. Đây là ứng dụng đang được các tập đoàn lớn tìm cách sử dụng trong công tác quản lý, giám sát của mình.

Trong bối cảnh hội nhập kinh tế, các hoạt động thương mại mang tính chất xuyên biên giới như thương mại điện tử cũng đặt ra yêu cầu đảm bảo sự thuận tiện và khả năng đáp ứng nhu cầu thanh toán nhanh chóng của

¹⁵ Số liệu được tham khảo Coinmarketcap, <https://coinmarketcap.com/>, truy cập ngày 19/8/2025.

¹⁶ Nguyễn Hải, *Một “cá mập” vừa chuyển 2 tỷ USD bằng Bitcoin với mức phí chỉ 0,78 USD*, 15/9/2021, <https://cafebiz.vn/mot-ca-map-vua-chuyen-2-ty-usd-bang-bitcoin-voi-muc-phi-chi-078-usd-20210915200409574.chn>, truy cập ngày 25/01/2024.

¹⁷ Lê Tuấn Phong, *tlđđ*, tr. 21.

các bên tham gia giao dịch. Do đó, sự đa dạng hóa cách thức thanh toán bằng tiền ảo là điều không khó lý giải trong bối cảnh kinh tế thị trường sôi động mang tính đa quốc gia, vùng lãnh thổ như hiện nay.

Có nhiều tổ chức, cửa hàng, doanh nghiệp trên thế giới chấp nhận tiền ảo trong thanh toán, ví dụ: Home Depot, Starbucks (US), AT&T, Microsoft, PayPal, Hublot... Hãng xe điện Tesla chấp nhận thanh toán bằng đồng tiền ảo Dogecoin và việc chấp nhận này chỉ được áp dụng với đồng Dogecoin đối với một số linh kiện của hãng¹⁸.

Khi các bên tham gia giao dịch thương mại điện tử sử dụng tiền ảo là đồng tiền thanh toán, điều này cũng làm phát sinh các vấn đề pháp lý cần điều chỉnh liên quan đến quản lý thuế.

3. Khoảng trống pháp lý về quản lý thuế của Việt Nam về thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo

Đến thời điểm hiện tại, tiền ảo chưa/không được pháp luật Việt Nam công nhận là tài sản cũng như đơn vị thanh toán tiền tệ hợp pháp, cụ thể theo Nghị định số 52/2024/NĐ-CP của Chính phủ ngày 01/7/2024 thay thế Nghị định số 101/2012/NĐ-CP ngày 22/11/2012 của Chính phủ về thanh toán không sử dụng tiền mặt, quy định tiền ảo là phương tiện thanh toán không hợp pháp tại Việt Nam (khác với tiền điện tử (e-money) là phương tiện thanh toán hợp pháp được liệt kê tại Nghị định số 52/2024/NĐ-CP) và việc phát hành, sử dụng tiền ảo là tiền tệ, phương tiện thanh toán sẽ bị xử lý theo Nghị định số 88/2019/NĐ-CP của Chính phủ ngày

14/11/2019 quy định xử phạt hành chính trong lĩnh vực tiền tệ và ngân hàng; bên cạnh đó, Công văn số 5747/NHNN-PC của Ngân hàng Nhà nước gửi Văn phòng Chính phủ ngày 21/7/2017 khẳng định: “*Tiền ảo nói chung và Bitcoin, Litecoin nói riêng không phải là tiền tệ và không phải là phương tiện thanh toán hợp pháp theo quy định của pháp luật Việt Nam. Việc phát hành, cung ứng và sử dụng tiền ảo nói chung và Bitcoin, Litecoin nói riêng (phương tiện thanh toán không hợp pháp) làm tiền tệ hoặc phương tiện thanh toán là hành vi bị cấm*”.

Do đó, Việt Nam hiện nay khẳng định tiền ảo không phải là tiền tệ và không là phương tiện thanh toán hợp pháp. Khi xem xét tiền ảo có là tài sản hay không vẫn còn nhiều vấn đề chưa được thống nhất mà chỉ nằm ở quan điểm pháp lý của các chuyên gia pháp luật.

Theo khoản 1 Điều 105 Bộ luật Dân sự năm 2015, “*tài sản là vật, tiền, giấy tờ có giá và quyền tài sản*”. Từ định nghĩa này về tài sản, có thể thấy: (i) Vật phải là bộ phận của thế giới vật chất, tồn tại dưới dạng rắn, lỏng, khí và con người có thể chiêm ngưỡng, kiểm soát được¹⁹; (ii) Tiền do Ngân hàng Nhà nước phát hành, tiền có thể gồm tiền giấy, tiền kim loại hay gọi chung là tiền pháp định được Nhà nước công nhận; (iii) Giấy tờ có giá là bằng chứng xác nhận nghĩa vụ trả nợ giữa tổ chức phát hành giấy tờ có giá với người sở hữu giấy tờ có giá trong một thời hạn nhất định, điều kiện trả

¹⁸ Theo thông tin được công bố chính thức trên trang web của Tesla, <https://www.tesla.com/support/dogecoin>, truy cập ngày 19/08/2025.

¹⁹ Nguyễn Lưu Lan Phương, Lê Thị Thùy Nhi, *Xây dựng khung pháp lý quản lý giao dịch tiền ảo - Qua nghiên cứu pháp luật Nhật Bản và một số gợi mở cho Việt Nam*, Tạp chí Pháp luật và Thực tiễn - Trường Đại học Luật, Đại học Huế, số 45/2020, tr.70.

lãi và các điều kiện khác²⁰; (iv) Quyền tài sản là quyền trị giá được bằng tiền, bao gồm quyền tài sản đối với đối tượng quyền sở hữu trí tuệ, quyền sử dụng đất và các quyền tài sản khác²¹.

Từ phân tích các quy định pháp luật về tài sản hiện hành của pháp luật Việt Nam, tiền ảo không đáp ứng yêu cầu của ba dạng tài sản là vật, tiền, giấy tờ có giá. Đối với quyền tài sản, liệu rằng có thể xếp tiền ảo vào dạng quyền tài sản khác hay không vẫn còn bỏ ngõ, chưa được làm rõ bởi cơ quan có thẩm quyền.

Tuy nhiên, việc sử dụng tiền ảo (Bitcoin, Ethereum, Litecoin...) khá sôi động ở thị trường kinh doanh thương mại điện tử nói riêng, cũng như các lĩnh vực khác nói chung. Thêm vào đó, phạm vi khai thác, sử dụng tiền ảo không chỉ ở lãnh thổ Việt Nam mà còn mang tính chất xuyên biên giới vì đây là dạng tiền mặt kỹ thuật số cho phép các cá nhân truyền tải giá trị trong môi trường kỹ thuật số.

Với xu thế chung trong việc sử dụng tiền ảo bởi sự phát triển của công nghệ thông tin và trong bối cảnh hiện nay, việc tiếp tục áp dụng các văn bản quy phạm pháp luật để cấm đoán hành vi khai thác, sử dụng tiền ảo tại Việt Nam dường như đang đi ngược lại xu thế chung của các nước phát triển. Điều này ít nhiều có sự tác động không tích cực đến các lĩnh vực khác nhau, trong đó không thể không kể đến hoạt động thương mại điện tử gắn với quản lý thuế.

Thứ nhất, hoạt động quản lý thuế đối với kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử

Luật Quản lý thuế năm 2019 của Việt Nam không có khái niệm “quản lý thuế”. Tuy nhiên, theo văn bản này, nhà lập pháp liệt kê các hành vi thuộc nội dung quản lý thuế của Nhà nước²². Trong nội dung bài viết, tác giả tiếp cận khái niệm quản lý thuế đối với hoạt động thương mại điện tử “là hoạt động tổ chức và điều hành các công việc của cơ quan thuế đối với người nộp thuế có hoạt động thương mại điện tử trong việc thực hiện nghĩa vụ nộp thuế theo các quy định do pháp luật ban hành, nhằm thực hiện các mục tiêu, kế hoạch đề ra trong từng thời kỳ”²³.

Do đó, khi nghiên cứu hoạt động quản lý thuế đối với kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử, cần quan tâm đến các vấn đề sau:

(i) Về ngành nghề kinh doanh theo quy định pháp luật Việt Nam hiện hành:

Theo Luật Đầu tư năm 2020, việc kinh doanh tiền ảo không thuộc ngành, nghề cấm đầu tư (Điều 6) hay ngành, nghề đầu tư kinh doanh có điều kiện (Điều 7). Điều 33 Hiến pháp năm 2013 quy định: “Mọi người có quyền tự do kinh doanh trong những ngành nghề mà pháp luật không cấm”. Bên cạnh đó, theo quy định tại khoản 1 Điều 7 Luật Doanh nghiệp năm 2020, doanh nghiệp có quyền tự do kinh doanh trong những ngành, nghề mà luật không cấm. Trường hợp các doanh nghiệp thực hiện hoạt động kinh doanh, mua bán, chuyển nhượng, huy động vốn hoặc góp vốn bằng tiền ảo thì không bị cấm bởi đó là quyền mà Luật Doanh nghiệp năm 2020 ghi nhận cho các doanh nghiệp

²⁰ Khoản 8 Điều 6 Luật Ngân hàng Nhà nước Việt Nam năm 2010.

²¹ Điều 115 Bộ luật Dân sự năm 2015.

²² Điều 4 Luật Quản lý thuế số 38/2019/QH14, ban hành ngày 13/6/2019.

²³ Phạm Nữ Mai Anh, *Quản lý thuế đối với hoạt động kinh doanh điện tử tại Việt Nam*, Luận án tiến sĩ, Học viện Tài chính, 2019, tr. 46.

được hưởng²⁴. Do đó, có quan điểm cho rằng việc kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử không vi phạm điều cấm của luật vì đây không là ngành, nghề bị cấm hay hạn chế kinh doanh²⁵. Tuy nhiên, cũng có quan điểm cho rằng kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử là hoạt động vi phạm pháp luật²⁶.

Theo quan điểm của tác giả, việc kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử không đồng nhất với việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán. Vậy nên, không thể áp dụng Nghị định số 52/2024/NĐ-CP ngày 15/5/2024 của Chính phủ về thanh toán không dùng tiền mặt. Tác giả đồng ý với quan điểm cho rằng việc kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử không vi phạm điều cấm của luật. Tuy nhiên, không thể phủ nhận những vấn đề có thể phát sinh từ việc kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử khi không có sự điều chỉnh bởi hành lang pháp lý phù hợp. Có lẽ, nhà lập pháp Việt Nam nhận thấy cần sớm điều chỉnh vấn đề này nên dự thảo Luật Công nghiệp công nghệ số đã mở ra tiềm năng cho việc đầu tư hợp pháp tiền ảo tại Việt Nam trong tương lai gần. Theo đó, tiền ảo được công nhận là tài sản số (Điều 46 của dự thảo Luật này), được sử dụng để đầu tư, trao đổi (điểm a Khoản 2 Điều 47 dự thảo Luật Công nghiệp công nghệ số), tuy nhiên,

đây không là phương tiện để thanh toán theo quy định của Luật này.

(ii) Vấn đề về chủ thể bị quản lý thuế:

Trong thương mại điện tử, các bên trung gian được xem là chủ thể bị quản lý thuế xuất phát từ vai trò của chủ thể này. Chính vì thế, chủ thể bị quản lý thuế đối với kinh doanh tiền ảo trong hoạt động thương mại điện tử không chỉ là bên có nhu cầu bán tiền ảo mà còn có các chủ thể khác có liên quan như người mua, người cung cấp dịch vụ sàn giao dịch thương mại điện tử, người cung cấp dịch vụ thanh toán. Trong mối quan hệ nhiều bên này, chủ sở hữu sàn giao dịch thương mại điện tử được xem là chủ thể cần được quản lý nhiều hơn cả vì “tính mất xích” của họ.

Đối với chủ sở hữu sàn giao dịch, dù không phải là bên xác lập giao dịch kinh doanh tiền ảo, song các sàn giao dịch chính là nơi để người bán và người mua tìm đến thực hiện giao dịch. Sàn giao dịch đóng vai trò là bên thu thập các thông tin về cả bên bán, bên mua, về giá cả, thanh toán... Thậm chí, sàn giao dịch có khả năng kiểm soát cả doanh thu của bên bán và mức độ uy tín của cả bên bán/bên mua. Để thực hiện được việc quản lý thuế một cách có hiệu quả, việc kiểm soát bên trung gian – sàn giao dịch là một biện pháp quản lý thuế được áp dụng nhiều trong các loại thuế trực thu.

(iii) Cách xác định thu nhập chịu thuế và thuế suất

Khi thực hiện hoạt động kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử, việc phát sinh thu nhập và cần xác định thu nhập chịu thuế là điều cần thiết trong công tác quản lý thuế. Đối với từng đối tượng khác nhau cần ban hành các quy định về cách xác định thu nhập chịu thuế cũng như thuế suất tương ứng để tránh tình trạng thất thu thuế.

²⁴ Trần Văn Biên, Nguyễn Minh Oanh, *Tiền ảo và một số vấn đề pháp lý đặt ra ở Việt Nam hiện nay*, Tạp chí Nhà nước và Pháp luật số 4/2020, <https://vass.gov.vn/nguyen-cuu-khoa-hoc-xa-hoi-va-nhan-van/Tien-ao-va-mot-so-van-de-phap-ly-114>, truy cập ngày 25/01/2024.

²⁵ Trần Văn Biên và Nguyễn Minh Oanh, *tlđđ*.

²⁶ Nguyễn Hiền, *Hoạt động kinh doanh tiền ảo ở Việt Nam là phạm pháp*, VTC News, 9/11/2022, <https://vtc.vn/hoat-dong-kinh-doanh-tien-ao-o-viet-nam-la-pham-phap-ar712523.html>, truy cập ngày 25/01/2024.

Tuy nhiên, đến thời điểm hiện tại, việc bỏ ngõ vấn đề thu thuế với hoạt động kinh doanh tiền ảo khiến công tác quản lý thuế còn khó khăn khi không thể truy thu cũng như không có quy định để người thực hiện hoạt động kinh doanh tiền ảo này có thể tự kê khai, nộp thuế.

(iv) Tiền ảo có được xem là hàng hóa hay không?

Khi phân tích tiền ảo có là tài sản theo quy định của Bộ luật Dân sự năm 2015, tác giả đã làm rõ khoảng trống pháp lý về tiền ảo khi chưa có bất kỳ quy định minh thị về việc tiền ảo có là tài sản hay không và thuộc loại tài sản nào trước khi có sự ra đời của dự thảo Luật Công nghiệp công nghệ số năm 2025. Theo đó, tiền ảo được xem là tài sản số với quy định tại Điều 46 của dự thảo Luật này: “Tài sản số là tài sản theo quy định của Bộ luật Dân sự, được thể hiện dưới dạng dữ liệu số, được tạo lập, phát hành, lưu trữ, chuyển giao và xác thực bởi công nghệ số trên môi trường điện tử”.

Việc xác định tiền ảo có là hàng hóa không cần phải đối chiếu theo quy định tại khoản 2 Điều 3 Luật Thương mại năm 2005 quy định: “Hàng hóa bao gồm:

a) Tất cả các loại động sản, kể cả động sản hình thành trong tương lai;

b) Những vật gắn liền với đất đai”.

Như phân tích ở trên, tiền ảo hiện nay không được quy định minh thị là tài sản hay không. Do đó, kéo theo hệ quả không thể xác định tiền ảo là hàng hóa trong bối cảnh còn thiếu đi hành lang pháp lý xác định bản chất của tiền ảo. Do đó, việc đánh thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân hay thuế giá trị gia tăng đối với hoạt động kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử

sẽ vô cùng khiên cưỡng vì hiện nay tiền ảo không được quy định là tài sản theo pháp luật dân sự; càng không được xem là hàng hóa theo pháp luật thương mại Việt Nam.

Trên thực tế, đã có vụ việc về truy thu thuế liên quan đến giao dịch mua bán tiền ảo của cá nhân qua mạng internet. Đây là một bản án hành chính về việc khiếu kiện quyết định của Chi cục Thuế thành phố Bến Tre yêu cầu một cá nhân phải nộp thuế thu nhập cá nhân và thuế giá trị gia tăng đối với hoạt động mua bán tiền ảo. Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre đã nhận định rằng không có căn cứ pháp lý để xác định cá nhân đó phải nộp thuế giá trị gia tăng và thuế thu nhập cá nhân khi mua bán tiền ảo bởi lẽ chưa có văn bản quy phạm pháp luật nào quy định tiền ảo là hàng hóa, dịch vụ ở Việt Nam²⁷. Phán quyết này của Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre thể hiện quan điểm của Tòa là tiền ảo không là hàng hóa theo pháp luật thuế, đồng thời cũng không là tài sản theo pháp luật Việt Nam.

Đơn cử từ vụ việc này có thể thấy rằng nếu tiếp tục duy trì “khoảng trống pháp lý” trong hoạt động kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử sẽ dẫn đến tình trạng không có cơ chế xử lý khi vi phạm xảy ra, thất thu thuế và không đảm bảo tính công bằng cho các giao dịch mua bán khác trong hoạt động thương mại điện tử được pháp luật công nhận dù cả hai đều phát sinh doanh thu nhưng đối với tiền ảo lại không phải chịu thuế.

²⁷ Bản án số 22/2017/HC-ST ngày 21/9/2017 của Tòa án nhân dân tỉnh Bến Tre về việc khiếu kiện Quyết định truy thu thuế, <https://congbobanan.toaan.gov.vn/2ta51734t1cvn/chi-tiet-ban-an>, truy cập ngày 23/01/2024.

Thứ hai, hoạt động quản lý thuế đối với việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán trong các giao dịch thương mại điện tử

Tương tự các vấn đề pháp lý được đề cập ở hoạt động quản lý thuế đối với kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử như phân tích trên, đối với việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán trong các giao dịch thương mại điện tử là hành vi bị cấm. Cụ thể, tại khoản 10, 11 Điều 3 và khoản 6 Điều 8 Nghị định số 52/2024/NĐ-CP ngày 15/5/2024 của Chính phủ về thanh toán không dùng tiền mặt. Về chế tài xử lý đối với hành vi sử dụng phương tiện thanh toán không hợp pháp, tại khoản 6 Điều 26 Nghị định số 88/2019/NĐ-CP (được sửa đổi, bổ sung bởi điểm d khoản 15 Điều 1 Nghị định 143/2021/NĐ-CP có hiệu lực ngày 01/01/2022) về xử phạt hành chính trong lĩnh vực tiền tệ và hoạt động ngân hàng nêu rõ, hành vi phát hành, cung ứng, sử dụng các phương tiện thanh toán không hợp pháp (bao gồm cả bitcoin và các loại tiền ảo tương tự khác) sẽ bị phạt tiền từ 50-100 triệu đồng. Vấn đề được đặt ra là thực tế có thể phát sinh việc sử dụng tiền ảo là phương tiện thanh toán dù pháp luật không cho phép trong các giao dịch nói chung và trong hoạt động thương mại điện tử nói riêng. Vậy, trong những trường hợp này khi bị phát hiện chỉ xử phạt một mức cố định theo quy định và chấp nhận giao dịch có hiệu lực hay tuyên giao dịch vô hiệu? Đây vẫn là vấn đề còn chờ quy định của nhà lập pháp Việt Nam vì theo quy định tại dự thảo Luật Công nghệ công nghệ số năm 2025, dù thừa nhận tiền ảo là tài sản số (cụ thể là tài sản ảo) nhưng đã hạn chế mục đích sử dụng, cụ thể là cho phép đầu tư hoặc trao đổi với loại tài sản này nhưng không được phép làm

phương tiện thanh toán (Điều 47). Đối với tài sản số được phân loại là tài sản mã hóa (điểm b khoản 2 Điều 47) đang triển khai thí điểm sàn giao dịch tài sản mã hóa theo Thông báo 81/TB-VPCP của Văn phòng Chính phủ ngày 06/3/2025 và Bộ Tài chính là cơ quan chủ trì xây dựng dự thảo Nghị quyết liên quan đến hoạt động này và tiềm năng trong tương lai gần, Việt Nam sẽ có cơ chế điều chỉnh hoạt động giao dịch đối với tài sản mã hóa. Tuy nhiên, điều này không đồng nghĩa với việc tài sản mã hóa được sử dụng làm phương tiện thanh toán. Do đó, đến thời điểm hiện tại, tiền ảo vẫn không được phép dùng làm phương tiện thanh toán.

4. Kiến nghị giải pháp hoàn thiện quy định pháp luật quản lý thuế trong hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo

Xuất phát từ các bất cập, khoảng trống của pháp luật quản lý thuế trong hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo, thiết nghĩ việc hoàn thiện hành lang pháp lý trong hoạt động này là sự kết hợp của các vấn đề liên quan đến tiền ảo, thương mại điện tử và pháp luật quản lý thuế. Do đó, cần sự đồng bộ trong việc “lấp” những lỗ hổng pháp lý để đảm bảo tính chặt chẽ, thống nhất trong các quy định của pháp luật.

Thứ nhất, dự thảo Luật Công nghệ công nghệ số năm 2025 đã khắc phục được việc bỏ ngỏ về bản chất pháp lý của tiền ảo. Theo đó, tiền ảo là tài sản số với cách thức định nghĩa đi sâu về bản chất của đối tượng này và có cách thức phân loại tài sản số được xem là hợp lý để có hành lang pháp lý phù hợp với từng đối tượng.

Thứ hai, sửa đổi, bổ sung quy định về hàng hóa trong quy định về đối tượng chịu thuế của pháp luật thuế hiện nay, cụ thể là

thuế giá trị gia tăng, thuế thu nhập cá nhân và thuế thu nhập doanh nghiệp để có thể đảm bảo sự đồng bộ với khái niệm về tài sản trong pháp luật dân sự. Đồng thời, giúp minh thị quy định trong việc xác định tiền ảo thuộc đối tượng chịu thuế.

Thứ ba, xác định cách tính thu nhập chịu thuế và thuế suất cụ thể đối với hoạt động kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử trên cơ sở nghiên cứu có chọn lọc kinh nghiệm của các quốc gia trên thế giới đang áp dụng như Mỹ, Nhật Bản... Cụ thể, tiền ảo được quy định là một trong các dạng thức của tài sản ảo ở phạm vi liên bang tại Mỹ. Các giao dịch kinh doanh tiền ảo chịu sự điều chỉnh của pháp luật thuế liên bang tại đây và phải thực hiện việc kê khai đầy đủ theo hướng dẫn của Sở Thuế vụ (IRS - The Internal Revenue Service) được công khai trên website của cơ quan này. Ở phạm vi tiểu bang, tùy theo từng bang khác nhau sẽ áp dụng việc đánh thuế thu nhập hay không mà sẽ có những quy định điều chỉnh đối với thu nhập từ kinh doanh tiền ảo tương tự như cách thức áp dụng đối với việc kinh doanh chứng khoán²⁸. Ở Nhật Bản, thu nhập từ hoạt động kinh doanh tiền ảo vẫn là đối tượng chịu thuế. Có thể nói, Nhật Bản là một trong những quốc gia đi đầu trong việc tạo ra hành lang pháp lý nhằm điều chỉnh các sản phẩm giao dịch điện tử (nhà môi giới) tài sản điện tử và đánh thuế đối với loại tài sản này²⁹.

²⁸ IRS: *Updates to question on digital assets; taxpayers should continue to report all digital asset income*, <https://www.irs.gov/newsroom/irs-updates-to-question-on-digital-assets-taxpayers-should-continue-to-report-all-digital-asset-income>, truy cập ngày 02/02/2024.

²⁹ *The Tokyo Foundation for Policy Research, Crypto Assets and Taxes*, 2023, <https://www.tokyo-foundation.org/research/detail.php?id=933>, truy cập ngày 02/02/2024.

Thứ tư, cần nhắc lộ trình phù hợp trong việc tiếp tục không chấp nhận tiền ảo là phương tiện thanh toán hợp pháp. Bên cạnh đó, cũng cần nghiên cứu kinh nghiệm của những nước có sự thừa nhận tiền ảo là phương tiện thanh toán để có thể đúc rút bài học cho tiến trình thay đổi trong tương lai để đảm bảo xu hướng chung trong thanh toán quốc tế mang tính xuyên biên giới.

Thứ năm, tháo gỡ các khó khăn trong việc xác định thu nhập phải tính thuế và thuế suất khi có các giao dịch dùng tiền ảo để thanh toán nhằm bảo đảm tính công bằng và tránh thất thu thuế khi thanh toán bằng tiền ảo.

Thứ sáu, cần có cơ chế xác định trách nhiệm bên trung gian trong hoạt động kinh doanh tiền ảo trong thương mại điện tử liên quan đến báo cáo thông tin về bên mua/bên bán, giá trị giao dịch, doanh thu của bên bán... để đảm bảo cơ quan thuế có đủ thông tin làm cơ sở cho việc tính thuế đúng, đủ vào ngân sách nhà nước đối với hoạt động này.

Kết luận

Tiền ảo - thương mại điện tử - quản lý thuế cộng hưởng tạo nên nhiều “bài toán” pháp lý đòi hỏi nhà lập pháp Việt Nam cần linh động xây dựng để đảm bảo tính kịp thời trong việc điều chỉnh, đảm bảo tính công bằng cho các đối tượng trong hoạt động quản lý thuế nói riêng và các lĩnh vực khác nói chung. Hiện tại, nhà lập pháp Việt Nam đã có những bước khắc phục thức thời với việc ban hành các văn bản quy phạm pháp luật để xác định tiền ảo là tài sản số và xây dựng các nội dung thí điểm sàn giao dịch tài sản mã hóa. Tuy nhiên, vẫn còn các “khoảng trống” pháp lý về pháp luật thuế hiện hành trong hoạt động thương mại điện tử liên quan đến tiền ảo tại Việt Nam cần đào sâu để khắc phục trong tương lai gần.